

7.

Csurgó Bernadett – Kiss László

A Kádár-kor

A Kádár-korszak hivatalos vidékképe az állampárti politika módosulásai-
val együtt változott. A begyűjtés, padláslesöpítés, a kuláklista már a múlté,
az '56-os forradalom már elbukott, a szétszaladó tsz-eket ismét összekala-
pálták. 1962-re Magyarország „kollektív” ország lett, a magángazdák szá-
ma 150 ezer alá csökkent. Az új tsz viszont már nem a régi kolhoz típusú
alakulat volt. Az '56 után kialakított magyar tsz-rendszer számos vonásá-
ban eltért a szovjet mintától. A háztáji gazdálkodás engedélyezése a ma-
gyar mezőgazdaság és a lakosság egyik ösztönzőjeként a kádári konszolidá-
ciós politika központi elemei közé tartozott, és a lakosság életszínvonalá-
nak növelésében elengedhetetlenül fontosnak számított. A háztáji az új vi-
dékimázs meghatározó elemévé vált. A háztájizás, és így a vidék is a köz-
gondolkodásban összekapcsolódott a féllegális, illegális szektorral, az ellen-
őrizhetetlen forrásszerzéssel, a nehezen követhető gyarapodási útvonalak-
kal, ami később a nemzeti identitás részévé vált. Az új házat építő, anyagi-
lag gyarapodó vidéki figurája a politikai vezércikkekéből a kabaréműsorok
színpadára került át.

A kádári bürokrácia ugyanakkor a vidéket szemmel láthatóan nem tekin-
tette sajátos adottságokkal bíró, külön kezelést igénylő területnek. A falu,
a vidék a szocialista ország dinamikusan fejlődő részeként, a szocialista
nagyüzemi gazdálkodásba intenzíven bekapcsolódó termelési övezetként
jelent meg. A tsz-ek ipari tevékenységének, a melléküzemágaknak időn-
ként fellángoló erőltetése, a „szocialista” gépesítés, az ipari technológiák és
munkamódszerek próbálgatása bizonyos szempontból a vidék, a mezőgaz-
dasági lakosság és munka sajátos tevékenységének megszüntetését, korabeli kife-
jezéssel élve „a falvak teljes szocialista átalakítását” is célozták. A paraszt
szó helyét a hivatalos terminológiában átvette a „termelőszövetkezeti tag”,
esetleg a „szövetkezeti paraszt” kifejezés. Válogatásunkban egymás mellé
helyeztük a korszak politikusainak, agrárpolitikusainak megnyilvánulásait,
tsz-közgyűléseken elhangzott beszédeit, elemző munkáik egyes részeit, va-
lamint a párt által hozott határozatok pontjait – ezek jól mutatják az ál-
lam hivatalosnak tekinthető faluképét. A fejezet szövegrészleteinek har-
madik forrástípusát a mindennapok során forgatott napilapok jelentették
– mivel az országos napilapok viszonylag keveset foglalkoztak a vidék kér-
désével, így egy megyei lapra, a Komárom megyében megjelenő *Dolgozók*

Lapjára esett a választásunk. „A régi falu nincs többé” – jelentették ki a vidék szocialista átszervezői. A következő szövegválogatás alapján ki-ki eldöntheti, lett-e „új falu”, lettek-e „új emberek” a Kádár-korszak szocialista Magyarországnak vidékén.

A parasztság szocialista átalakítása: útban a termelészövetkezetek felé

7. 1.

Az MSZMP a marxizmus–leninizmus tanításai alapján olyan agrárpolitikát kíván kialakítani, amely figyelembe veszi az elmúlt évek tapasztalatait, jelenlegi helyzetünket, és erősíti a munkás–paraszt szövetséget, fejleszti a mezőgazdasági termelést, a mezőgazdasági munkásokra, félproletárookra és a szövetkezeti parasztságra támaszkodva közelebb jut a parasztság fő termelő rétegeihez, a kis- és középparasztokhoz, és sikeresen oldja meg a mezőgazdaság szocialista átépítésének nagy feladatát. Ennek érdekében felhasználja a többi proletár állam, elsősorban a szocialista Szovjetunió, a szocializmust építő népi demokráciák és a hatalmas Kína gazdag tapasztalatait.

Az MSZMP határozatai és dokumentumai 1956–62. Bp., 1964. 97.

7. 2.

Azt akarjuk, hogy minden parasztember, aki dolgozik, és nem lótolvajlással vagy uzsorával keresi a pénzt, boldoguljon. De az egyéni parasztok is gondolkozzanak azon, hová vezet az út, gondolkozó emberek módjára mérlegeljék helyzetüket, és így igazítsák el életük útját. Meggyőződésem, hogy az egyéni parasztság 99 százaléka néhány év alatt belátja a termelészövetkezet előnyeit. De valahogy szeretik kicsit húzni az időt.

Kádár János: Felszólalás a barcsi Vörös Csillag Termelészövetkezet zárszámadó közgyűlésén, 1957. december. In: *Uő.: A szocializmus megújulása Magyarországon. Válogatott beszédek és cikkek 1957–86.* Bp. 1986. 66.

7. 3.

Érdekes, amit a szövetkezet megalakításának gondolatáról ír ez a beszámoló, megint csak olyanformán, mintha az elnök mondaná. Alighanem mondhatott is valami hasonlót.

„Nem ment bizony könnyen, mert nehezen hitünk, de aztán foglalkozni kezdtünk a gondolattal, számolgattunk, tervezgettünk. Amikor ez év február 23-án megalakítottuk végre a csoportot, márt mind bízunk a jövőben. Csak a kezdet volt nehéz, hiszen a fejadagunk sem volt meg, zsírja tán egyikünknek sem volt odahaza. De aztán jött a segítség: a párt közbelépésére megkaptuk a fejadagot, hitelkönyvet kaptunk a földművesszövetkezetbe, termelési szerződéseket kötöttünk, és az óföldéaki gépállomás traktorai szántották a földünket.”

Halász Péter–Tóthné Loós Gyöngyi: *Egy termelészövetkezet harminc éve.* Budapest, 1978. 31.

7. 4.

A következetesen kibontakozó parasztpolitikára alapozva 1957-ben megkezdődött vidékünkön is a falvak teljes szocialista átalakulása.

[...]

Az előző 8-10 év üzemi próbálkozásai, erőfeszítései azonban szükségesek voltak az úttöréshez, a tapasztalatok szerzéséhez. Az 1959-es „minőségi ugrás” sikerét a lenini elvekhez való visszatérés: a felvilágosítás, a türelmesség, az önkéntesség, a helyesen kialakított reális parasztpolitika, a munkás–paraszt szövetség stb. biztosította. Az új tsz-ben a szegényparasztság mellett helyet találtak az összes pozitív elemek: a középparasztság és a fejlődő nagygazdák egyaránt.

[...]

A Közös Út Tsz megalakulásában a döntő lépésnek – ma már nyugodtan kimondhatjuk – az elnök személyének kijelölését és megválasztását tekinthetjük.

[...]

Belvárdgyulán a választás a falu szülöttjére, Fischer Ferencre esett, aki, mint középparaszti családból származó ember, valamikor a gazdálkodásban is megállta a helyét, és mint a falu első párttagjainak egyike a földosztás során tanúsí-

tott magatartásával is tekintélyt vívott ki. [...] Az új tsz 1959. február 26-án alakult meg 128 parasztcsaládból. Vagyoni helyzetük a következő volt: 7 föld nélküli család, 30 kisparaszt család, 80 középparaszt, 23 ún. „kulákcsalád”.

Balatinacz Jeromos–Csepely-Knorr András: *Hat falu a közös úton*. Belvárdgyula, 1972. 115–117.

7. 5.

A szövetkezeti mozgalommal kapcsolatos – elsősorban gyakorlati vonatkozásai miatt újszerű – központi elképzelésekre a parasztság különböző rétegei természetesen Makón is igen eltérő módon reagáltak. Ami a föld nélkül maradtak és az uzorabérlettel nyomorítottak számára valóságos lehetőség volt, azt a magukra talált birtokosok aggasztó – ha nem riasztó – veszedelemnek érezték. Magától értetődik, hogy az előbbiekből alakult meg az első termelőség-szövetkezet, ami természetesen egyáltalában nem kisebbíti történelmi jelentőségű lépésüket. Az a tény ugyanis, hogy ha nem is vaktában, de gyakorlati tapasztalatok hiányában az előrelátásnak igen csekély lehetőségével döntöttek így, minden tekintetben tiszteletreméltóvá növeszti vállalkozásukat.

Halász-Tóthné: *Egy termelőség-szövetkezet... 27–28.*

7. 6.

A szemtanúk, a résztvevők még élnek. Hiába ír-nánk le, hogy Nagykovácsi dolgozó parasztjai egyszerre ismerték fel, hogy boldogulásuk, fel-emelkedésük egyetlen útja a Béke és Vörös Haj-nal Termelőség-szövetkezetben tapasztalt szocialis-ta gazdálkodás. Nem így történt. A termelőség-szövetkezetbe tömörülés Nagykovácsiban sem volt diadalmenet, de másként folyt le, mint az első szervezés annak idején. Egy egész év alapos, cél-tudatos, szívós, és türelmes munkája kellett hoz-zá. Az azóta eltelt 14 év eseményei igazolják a szervezés módszerének helyességét, de a vá-laszút elé került parasztok akkori döntésének sikerét is.

...]

A határ barázdáit 1959 őszén összeszántották, a szocialista falu létrejöttét vaddisznó-pörköltös díszebéddel megünnepelték a kultúrházban, de

a neheze még hátravolt. A másfél évtizede kü-lönböző módokon művelt és különböző minő-ségű szántóföldekből kellett korszerű mezőgaz-daságot, a sokféle hagyományt és gondolkodást őrző parasztságból egy cél felé tartó közösséget teremteni.

Szatmári Lajos: *Régi és új barázdák nyomában. El-beszélő krónika a nagykovácsi Vörös Hajnal Mező-gazdasági Termelőség-szövetkezet történetéről 1949–1974.* Budapest. 1974. 88–89.

7. 7.

A termelőség-szövetkezeti parasztság a jövő egysé-ges szocialista parasztosztályának magját képezi. Gazdálkodási módja elvileg és alapjaiban kü-lönbözik az egyénileg gazdálkodókéttól. A mező-gazdasági termelés és a paraszti életforma új perspektíváját tárja fel a dolgozó parasztság kü-lönböző rétegei előtt. A termelőség-szövetkezeti parasztságot, a mezőgazdasági munkásokkal és a félproletárokkal együtt, a párt fő falusi bázisá-nak kell tekinteni. A tsz-tagok szocialista gaz-dasági helyzete és öntudata között azonban ma még sok esetben tapasztalható ellentmondás. Ez megmutatkozik a volt középparaszti és a volt

Pásztori község táblája. Rózsa László felvétele, 1965. Magyar Nemzeti Múzeum

szegényparaszti tagok közötti súrlódásokban, a kistulajdonosi gondolkodási mód káros marad-ványaiban stb. Ezért a pártnak, a szövetkezeti

vezetőknek és minden öntudatos szövetkezeti tagnak a jövőben nagyobb gondot kell fordítania a termelőszövetkezeti parasztság egységének, nevelésének, öntudatának kikovácsolására, az egységes, egészséges szövetkezeti szellem kialakítására.

Az MSZMP határozatai és dokumentumai 1956–62. 98.

7. 8.

Az egyénileg gazdálkodó dolgozó parasztok többsége nem ellenségesen szemléli ma már a szövetkezeteket, hanem – különösen a jól gazdálkodó szövetkezetek esetében – eredményeiket elismeri, s vívódik azzal a gondolattal, hogy meddig maradjon még egyéni gazda. Jelentős szerepe van ebben annak is, hogy szövetkezeti parasztságunk tekintélye – főleg ahol bátran kiálltak az ellenforradalmárokkal szemben, és jól gazdálkodnak – megnőtt.

Az MSZMP határozatai és dokumentumai 1956–62. 181.

7. 9.

Ha olyan egyéni gazdát látok, aki életre-halálra kapaszkodik a saját kis gazdaságába, eszem ágába sem jut [sic!], hogy azt mondjam: gazember, vagy ellensége a köznek. Hiszen ő nem azért kapaszkodik abba, mert ellensége a szövetkezetnek, hanem mert gyermekkorától emlékszik arra a szörnyűségre, amelyben ő felnőtt, arra a sorsbizonytalanságra, amelyben a szegény ember volt, és csak azt tanulta meg, hogy ha a kis földjébe kapaszkodik, akkor a víz fölött marad, ha az kiesik a kezéből, elsüllyed. Innen ered aztán, hogy az egyéniek egy része nem tudja olyan könnyen ráadni a fejét a szövetkezésre. Ezt meg kell érteni, s nem mint ellenséggel kell beszélni velük, annál kevésbé, mert valamikor ők is itt lesznek. Ha szabad azt mondanom: lelki szemimmal látom, hogy ez a falu egyetlen nagy, virágzó termelőszövetkezete lesz azoknak, akik itt laknak és dolgoznak.

Kádár: *Felszólalás a barcsi Vörös Csillag Termelőszövetkezet zárszámadó közgyűlésén...* 68.

7. 10.

A magyar falu mélyreható változások korát éli. A nagy társadalmi átalakulás alapvetően megváltoztatta a parasztság életkörülményeit. A technika térhódítása átalakítja a mezőgazdasági munka jellegét, megkönnyíti parasztságunk munkáját. Parasztságunk saját tapasztalata alapján mindjobban felismeri, hogy egyéni boldogulása elválaszthatatlanul egybekapcsolódik a közös gazdaság erősödésével. A termelőszövetkezeti gazdálkodás kialakulásával nagy kulturális fellendülés vette kezdetét falun. Egyszerű parasztemberek százazrei tanulnak, szereznek általános műveltséget és sajátítják el a nagyüzemi gazdálkodáshoz szükséges szakmai ismereteket. A szövetkezetekben a régi vagyoni különbségek-ből származó ellentéteket fokozatosan felváltja a kölcsönös bizalom és egymás megbecsülése. Kialakulóban van az egységes szövetkezeti parasztság. Mindezek meggyőzően igazolják, hogy helyesen cselekedett parasztságunk, amikor bízva pártunk politikájában, a szövetkezeti gazdálkodás útjára tért. Elérte célját az a nagy segítség is, amelyet társadalmunk, különösen munkásosztályunk a testvéri parasztosztálynak nyújtott. Eredményeink legfőbb forrása a Magyar Szocialista Munkáspárt marxista-leninista politikája.

Az MSZMP határozatai és dokumentumai 1963–66. Budapest, 1968. 58.

7. 11.

A második ötéves terv első évében a mezőgazdaság termelési viszonyaiban döntő jelentőségű változás következett be: befejeződött a mezőgazdaság szocialista átalakítása. A termelőszövetkezeti mozgalom győzelemre jutásával falun is teljes erővel elkezdődött a szocializmus megvalósítása. A magyar parasztság – tapasztaltabb testvére, a munkásosztály segítségével, a szocialista állam hathatós támogatásával – bátran hozzáfogott az új életforma kialakításához, a szövetkezeti gazdálkodás megalapozásához, ennek alapján a mezőgazdasági termelés fellendítéséhez. Négy év nem nagy idő. Ennek ellenére azok az eredmények, amelyeket a parasztság az új társadalmi viszonyok kialakításában, a szövetke-

zeti gazdálkodásban rejlő nagy lehetőségek feltárásában ez idő alatt elért: számottevőek, sőt lelkesítőek mindannyiunk számára. A szocialis-

Megtartották a zárszámadó közgyűlést a szentlőrinciek Újvilág Tsz-ben. Ifj. Horváth Sándor szőlőmunkásnak több mint 23 000 forint volt az évi jövedelme. MTI Képes Híradó. VI. évf. 5. sz. Bereth Ferenc felvétele, Magyar Nemzeti Múzeum

ta forradalom ügye biztatóan, sikeresen halad előre falun is. Jelentősen megerősödött szocializmust építő társadalmunk politikai alappillére: a munkás–paraszt szövetség. A termelőszövetkezetek megalakulásával a falu bizalmát bíró, okos parasztembereket választottak meg a különböző vezető posztokra, akik hovatovább meg-

tanulják, s egyre inkább jól megtanulják a több ezer holdon való gazdálkodásnak – több száz ember irányításának – bonyolult, nehéz, felelőségteljes tudományát.

Fehér Lajos: A mezőgazdaság fejlesztésének fő irányai. In: *Uő.: Agrár- és szövetkezeti politikánk 1965–1969*. Budapest, 1970. 67.

7.12.

A gazdasági feladatokon túl minden egyes szövetkezetben bőven vannak tennivalók az emberek nevelésében, az új, szocialista embertípus formálásában is. Ezt a munkát a szövetkezeti pártszerveknek kell kézbe venniük. Pártszerveink nemcsak azzal nyújthatnak nagy segítséget, ha a termelőszövetkezetek gazdasági megerősítésében közreműködnek. Sokkal fontosabb, hogy magukra vállalják és jól ellássák az emberek politikai, kulturális és erkölcsi nevelésének nagy feladatát. Pártunk politikája arra irányul, hogy erősödjék a munkás–paraszt szövetség, hogy testvéri egységben egyre jobban és minél hamarabb összekovácsolódják egy-egy termelőszövetkezeti tagság. Ezért valljuk, hogy a szövetkezetekben az emberek megítélésének legfontosabb mércéje: ki hogyan dolgozik a közös gazdaságban, és mit tesz a szövetkezetért!

Fehér Lajos: Beszéd a mélykúti Új Élet Tsz közgyűlésén. In: *Uő.: Agrár- és szövetkezeti politikánk 1965–1969*. Budapest, 1970. 168.

A közös gazdálkodás útján: a termelőszövetkezeti élet

7.13.

A gyakorlat bizonyította, hogy a háztáji gazdaságok kialakítása, fenntartása és támogatása a párt agrár- és szövetkezeti politikájának helyes intézkedése volt. A mezőgazdaság szocialista átszervezésében elért sikereknek és a parasztság megerősödött bizalmának az alapja a párt helyes agrárpolitikája volt. Ebben jelentős szerepet játszott a megfelelő paraszti érdekeltség megteremtése is. A háztáji gazdaságok jelentősége különö-

sen megnövekedett, amikor a középparasztság tömegesen lépett be a termelőszövetkezetekbe, amikor kizárólag a fejlettebb típusú szövetkezet terjedt el. A parasztság jelentős rétegei a szövetkezetbe való belépéssel tudatilag még nem azonosultak a szocialista nagyüzemmel. Ez az újtól való félelemből, a jövővel szembeni bizonytalanságból és a történelem során kialakult individuális gondolkodásból fakadt. Ebben a bonyolult tudatvilágban, az egyénileg dolgozók, elsősorban

középparasztok szövetkezeti útra terelésében fontos tudati szerepe volt a háztáji gazdaságnak elsősorban azért, hogy az évtizedeken át zárt termelési egységet képező paraszti családot nem szakította el egyszerre és teljesen az egyéni paraszti gazdálkodástól.

Misi Sándor–Markó Lajos: *A háztáji és a kiegészítő gazdálkodás*. Bp., 1977. 25. 1970. 168.

7. 14.

Alig múlt fél esztendeje annak, hogy az esztergomi Vak Bottyán Termelőszövetkezet beindította fűrészüzemét. Az új melléküzem felállításával az volt a céljuk, hogy 300 hold erdejük termékét – a feldolgozás révén – kedvezőbb áron értékesíthessék. Az új üzem jól bevált, hamarosan megtalálta a termelőszövetkezeti adottságoknak legmegfelelőbb termék gyártását. Gyümölcsrekeszek s egyéb ládák készítésére rendezkedtek be. Az új üzem ma már 40 asszonyt foglalkoztat. Munkájuk zömét a gyümölcsszállító rekeszek gyártása teszi ki, melyet a Hungarofrucht megrendelésére készítenek. Ehhez szigeti erdejük fűz- és nyárfatermését merevítőnek használják fel, a többi faanyag szovjet import. Ugyanakkor az esztergomi Labor Műszeripari Műveknek bér munkában készítenek ládákat az értékes gépek csomagolásához.

Dolgozók Lapja, 1968. szept. 21.

7. 15.

Az egyik asztal végén idős asszony ül, mellette nagy érdeklődéssel figyeli minden mozdulatát – az unokája. A nagymama bedolgozónak „készül”, vagyis most ismerkedik azzal a részfeladattal, amit majd otthon végezni fog. A sárisápi Új Élet Tsz ugyanis egyike azon kevés közös gazdaságoknak, ahol a vezetők felismerték: nem okvetlen fontos tetemes költséggel új műhelyeket építeni, hiszen nagyon sok olyan többgyermekes, esetleg idősebb asszony él helyben, vagy a szomszédos községekben, aki a napi bejárást, a három műszakot vállalni nem tudja, de odahaza napi 5–6 órát szívesen eldolgozik mások számára is, ha látja az értelmét. A községben és környékén jó híre van a részlegnek. Erre utalnak a kedves, fiatal Szatyina Erzsike szavai is: – Én nem is próbál-

tam másutt munkát keresni. Az volt a vágyam, hogy az iskola befejeztével ide kerülhessek. Nem bántam meg, jól érzem itt magam.

Dolgozók Lapja, 1972. okt. 13.

7. 16.

Dicséretes hagyomány, hogy megyénk, pontosabban a megyében dolgozó ászári Aranykalász

Budapesten ünnepélyesen megindították a termelőszövetkezetek szervezett újítómozgalmát. Egyúttal bemutatták az első két újítást: a több férőhelyes tojófészket és a kukoricagörét helyettesítő tengerikast
MTI Képes Híradó, IV. évf. 25. szám,
Mikó László felvétele,
Magyar Nemzeti Múzeum

Termelőszövetkezet kezdi az országban az elmúlt év zárszámadó közgyűléseit. Így történt ez az idén is. Szombaton, délelőtt 10 órakor a község mozitermében ünnepi közgyűlésre gyülekeztek a termelőszövetkezet tagjai és meghívott vendégek, hogy a szövetkezet fennállása óta tizenhatodik alkalommal hallgassák meg a szövetkezet vezetőségének beszámolóját az elmúlt év munkájáról és eredményéről. Riesz János főagronómus

megnyitója után Simon István, a termelőszövetkezet elnöke ismertette a vezetőség zárszámadó beszámolóját. Hangsúlyozta: az 1975-ös esztendő a szövetkezet életében nem az egyenletes, megszokott fejlődést bizonyítja. Nagy erőfeszítéseket igénylő, különleges feladatok megoldását sürgető céllal indult, amely a szövetkezet tagságától áldozatokat követelt. Terveinket és elkép-

*Szentlőrinc-káta.
Megtartották a zárszámadó közgyűlést
az Újvilág tsz-ben.
Ifj. Horváth Sándor szőlőmunkásnak
több mint 23 000 forint volt az évi jövedelme.
MTI Képes Híradó. VI. évf. 5. szám.
Bereh Ferenc felvétele,
Magyar Nemzeti Múzeum*

zeléseinket – mondotta az elnök – alaposan megtépázta az időjárás, amelyhez hasonló szövetkezetünk másfél évtizede alatt még nem volt tapasztalható. Dolgozó tagságunk az év minden napján kitartó, szorgalmas, becsületes munkával, szigorú termelési fegyelemmel, az eredményekért való lelkesedéssel dolgozott. Sajnos a bérezésben nincs kategóriája a lelkes munkának. Pedig e lelkesedés nélkül ma a szövetkezet szegényebb lenne, és nem készülhetne szilárdan a következő évek feladatainak megoldására. Ezért a jövőben még jobban szeretnénk megbecsülni a jó munkát végző tagokat és ezt bérezési rendszerünkben is kifejezni. A közgyűlésen a szövetkezet nyugdíjba menő tagjaitól búcsúzott, akik eddig – és ezután is – szorgalmas építői voltak és maradnak a szövetkezetnek.
Dolgozók Lapja, 1976. márc. 19.

7. 17.

Csatkán néhány évvel ezelőtt még gondot jelentett a nők állandó foglalkoztatása. A helyi Rákóczi Termelőszövetkezet a Fővárosi Szolgáltató és Ipari Szövetkezet segítségével azonban megoldotta ezt a problémát. A községben három parasztházat műhelyekké alakítottak át, s ma már nemcsak a csatkaik lányok és asszonyok találnak munkát, hanem a környező falvakból is sokan járnak ide dolgozni. Az ötletesen, célnak megfelelően átalakított épületekben ugyan még mesztergerendák tartják a tetőt, de már neonfényben készítik a gépeken a cipőfelsőrészt az asszonyok. Naponta átlag 2000 pár cipőfelsőrész készül Csatkán, és az itt dolgozó több mint 100 nő gondja is megoldódott – munkához, keresethez jutottak.
Dolgozók Lapja, 1974. febr. 24.

7. 18.

A tsz-tagok általános és ideológiai műveltsége a fejlődés ellenére sem elég magas ahhoz, hogy minden vonatkozásban megértsék a szocialista elmélet lényegét, és annak megfelelő gyakorlatot folytassanak. A pártvezetőségek csak a mezőgazdaság szocialista átszervezése után kezdtek foglalkozni a társadalmi tulajdon megbecsülésének propagálásával, akkor sem kellő hatásokkal; nehezítette a tsz-tagság nevelését, hogy esetenként egyes párttagok is megsértették a társadalmi tulajdont.

J. Tóth Dezső: *Egy falu parasztsága társadalmi struktúrájának változásai 1945–1973*. Budapest, 1977. 25.

7. 19.

A tsz-ek megalakulása óta eltelt 20-25 esztendő sokban alakította a tsz-tagok „enyém-mienk” tudatát. Ez abban mérhető le, hogy többségük nem ellentétpárnak tekinti e fogalmakat, annak ellenére sem, hogy az „enyém” gyakrabban is kap jobb rangsorolást gondolkodásukban és tevékenységükben, mint a „mienk”. Csökkent a társadalmi tulajdont megsértők száma. Ugyanakkor a társadalmi tulajdont megsértőket a tsz-tagság többsége elítéli.

J. Tóth: *Egy falu parasztsága... 25–26.*

7. 20.

Mégis az 1964. év legnagyobb eredménye nem a gazdasági megerősítés, hanem az azt kiváltó okok, vagyis „a kételkedő tagság már kezdett szilárdan hinni abban, amit eddig csak remélni mert. Az eredmények megcsillantották előtte azt a lehetőséget, amit oly sokszor bizonygattunk, hogy a nagyüzemé a jövő. Az eredmények tükrében egyre nagyobb fantáziát láttak az épülő szocialista nagyüzemben, és máról holnapra ezt magukénak érezték és igen nagy lendülettel, lelkesedéssel fogtak hozzá az 1964. évi gazdasági feladatok és tervek eléréséhez. A tagok öntudatában egy nagyfokú változás volt érezhető. A tagság a munkát most már nem azért végezte, mert muszáj, hanem azért, mert annak értelmét látta, – állapította meg a zárszámadási beszámoló.

Horváth Sándor: *A szombathelyi Kertész MTSZ negyedszázada (1961–1985)*. Szombathely, 1987. 47.

7. 21.

Mostanában örülhet, aki a Kertész Tsz-ben dolgozhat; betonjárdán járhat, közlekedhet, főtt ételt ebédelhet elegáns és tiszta körülmények között, öltözők, hideg-, melegvíz-szolgáltatás van, modern gépek segítik a munkában.

Horváth: *A szombathelyi Kertész MTSZ...* 118.

7. 22.

A dolgozók munkakörülményeit, szociális ellátását szolgálják a zuhanyozókkal, központi fűtéssel ellátott, kicsempézett öltözők. Minden dolgozónak saját öltözőszekrénye van, ahol utcai ruháját, személyes holmiját elhelyezi, és munkaruhába öltözve mehet munkahelyére. A munka befejezésével lezuhanyozhat, és ismét utcai ruhában távozhat.

Horváth Sándor: *A szombathelyi Kertész MTSZ...* 252.

7. 23.

A gazdaságpolitikai intézkedéseken, a megfelelőbb anyagi ösztönzésen túl azonban az is szükséges, hogy falusi ifjúságunk jobb belátásra jusson. Felismerje, hogy a városba való felesleges

tudulás helyett otthon is szükséges az ő keze munkája, tudása. Falun is megtalálhatja számítását, ha szorgalmas, ha iparkodik. Hiszen a föld meghálálja, ha jól művelik – fiatalnak, öregnek

A 3700 holdas Dánszentmiklósi Micsurin Tsz-ben megtartották a zárszámadó közgyűlést. Az elmúlt gazdasági év eredményeként mintegy 12 millió forint nyereségrészesedést

*fizettek ki ezen a napon
MTI Képes Híradó, VIII. évf., 5. sz.
Bereth Ferenc felvétele,
Magyar Nemzeti Múzeum*

egyaránt! Nincs értelme tehát a földhöz, a hagyományokhoz fűződő szálak elszaggatásának. Ifjaink és leányaink úgy is szolgálhatják a falu és a város közti különbségek csökkentésének ügyét, ha otthon maradván serénykednek szövetkezetük jó megalapozásán, mielőbbi felvirágoztatásán, a falu kulturális felemelésén.

Fehér Lajos: *Beszéd az újkígyósi Aranykalász Tsz zárszámadó közgyűlésén*. In: *Uő.: Agrár- és szövetkezeti politikánk 1965–1969*. Budapest, 1970., 59.

7. 24.

Hazánk mezőgazdasága a termelőszövetkezeti mozgalom győzelme óta egészségesen fejlődik. Szövetkezeti parasztságunk az egész társadalom segítségével létrehozta a korszerű nagyüzemi gazdálkodás legfőbb alapjait.

Az MSZMP határozatai és dokumentumai 1963–66. 57.

7. 25.

Hazánkban a mezőgazdaság szocialista átalakítása népünk érdekében, társadalmi céljaink szerint a mezőgazdasági termelés növekedésével egyidejűleg ment végbe. E nagy sikerekben meghatározó szerepe volt a munkásosztály szüntelen politikai támogatásának és aktív részvételének. Pártunk az önkéntesség, a fokozatosság, az anyagi érdekelttség és az állami támogatás lenini elvét követte, és ezzel megkönnyítette a paraszt-

A barcsi Vörös Csillag Tszcs-ben modern üzemi konyhát és éttermet adtak át rendeltetésének.

A konyhában 600 személy részére tudnak főzni, az étteremben 120 személyt szolgálnak ki.

MTI Képes Híradó, VI. évf. 16. szám,

Bajkó József felvétele,

Magyar Nemzeti Múzeum

ság elhatározását. Számottevő beruházások történtek a mezőgazdaságban, sok szakember került állami támogatással a szövetkezetekbe. Megszilárdultak a szocialista termelési viszonyok, megerősödtek a szocializmus alapjai a magyar falun. A szövetkezetet mint gazdálkodási formát parasztságunk elfogadta, s a szövetkezetek szervesen beilleszkednek szocialista népgazdaságunk egészébe.

Az MSZMP határozatai és dokumentumai 1967–70. Budapest, 1974. 36.

7. 26.

A mezőgazdasági szövetkezetek az 1967 tavaszán megtartott első kongresszusuk óta jelentős

eredményeket értek el. A II. ötéves terv előirányzatait a termelőszövetkezetek túlteljesítették. A lakosság ételkészlet-ellátásának javításával egyidőben az exportot is számottevő mértékben növelték. Az eredményekben meghatározó szerepe volt a párt helyes politikájának és a munkásosztály aktív támogatásának. A gazdaságirányítás fejlődése lehetővé tette az önálló vállalati gazdálkodás és a szövetkezeti demokrácia erősödését, ezzel együtt a parasztság munka- és életkörülményeinek lényeges javulását. Mindezek a szövetkezeti parasztság milliós táborában közvetlenül erősítik a hűséget a munkásság és a parasztság megbonthatatlan szövetségéhez, elmélyítik a tiszteletet és a megbecsülést társadalmunk vezető ereje, a Magyar Szocialista Munkáspárt iránt.

Az MSZMP határozatai és dokumentumai 1971–75. Budapest, 1978. 225.

7. 27.

A kommunisták segítsék elő, hogy a Központi Bizottság 1971. decemberi határozatának megfelelően a munkaverseny-mozgalom a szövetkezetekben is új lendületet kapjon. Súlypontja a termelés, alapvető formája pedig a szocialista brigádmozgalom legyen. Segítsék, hogy a szocialista brigádok a termelőszövetkezetekben is olyan kollektívakká váljanak, amelyek úttörő, mozgósító és példamutató szerepet töltenek be a termelésben, a közösségi életben és a szocialista munkaerőerő erősítésében.

Az MSZMP határozatai és dokumentumai 1971–75. 227.

7. 28.

A termelőszövetkezetek megerősödése, a nagyüzemi termelés, a közös munka színvonalának emelkedése növelte a parasztság jövedelmét, javította életkörülményeit. Politikánk, rendszerünk nagy eredménye, hogy a IX. kongresszus határozatának megfelelően, a munkásosztály életszínvonalának egyidejű emelkedése mellett, a munkások és a termelőszövetkezeti parasztok jövedelmi színvonala átlagban és országosan már kiegyenlítőddött. Hazánkban a termelőszövetkezetek megteremtésével, a szocialista nagy-

üzemi gazdálkodás megvalósításával, parasztságunk szellemi és anyagi felemelkedésével falun is győzött a szocializmus, győzött a lenini szövetkezeti eszme. Kongresszusunk megállapíthatja, hogy mindezek eredményeként teljesebbé vált a munkásosztály és a termelősövetkezeti

A tószegi gépállomás szakemberei vállalták, hogy a termelősövetkezet minden 20-40 év közötti tagját megtanítják traktorvezetésre. A háromhónapos tanfolyamon 80 tag ismerkedik a traktorokkal. MTI Képes Híradó, V. évf. 9. sz. Bajkó József felvétele, Magyar Nemzeti Múzeum

parasztság érdekezéssége a szocializmus építésének alapkérdéseiben, tovább erősödött népi államunk legfőbb politikai alapja, a munkás–paraszt szövetség.

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának beszámolója a Párt X. Kongresszusán.

In: Kádár János: *A szocializmus megújulása Magyarországon. Válogatott beszédek és cikkek 1957–86.* Budapest, 1986. 324.

7. 29.

Mezőgazdaságunkban a szocialista termelési viszonyok győzelmét természetesen az döntötte el, hogy a kis- és középparasztok – ha sokszor töprengés és belső vívódás árán is – szakítani tudtak kistulajdonosi múltjukkal, legyőzték a régi

A dányi Magvető Tsz tagjai felszabadulási munkaversenyt kezdeményeztek, amelynek keretében vízlevezető csatornát és utat építenek, gondoskodnak a talajerő utánpótlásáról és növelik a kertészet bevételeit. MTI Képes Híradó, VI. évf. 12. sz. Bereth Ferenc felvétele, Magyar Nemzeti Múzeum

életformát. Ezt a győzelmet a párt tudatos és következetes vezetése, munkások, állami gazdasági dolgozók, gépállomási dolgozók, pedagógusok és más értelmiségiek, kommunista parasztok százezreinek a paraszttömegek körében a falun éveken át végzett személyes felvilágosító és szervező munkája érlelte meg.

Kádár János: A mezőgazdaság szocialista átszervezése Magyarországon. In: Uő.: *A szocializmus megújulása Magyarországon. Válogatott beszédek és cikkek 1957–86.* Budapest. 1986. 153.

7. 30.

A parasztot ősidők óta kíséri félelme a jövőtől, rettegése az öregségtől. A múlt kegyetlen világában olyan rend volt: ha az idős paraszt már nem tudott dolgozni, csak kölönc lett gyakran saját családjá számára is. Kormányunk intézke-

dése, amely a nyugdíjjogosultságot kiterjesztette a szövetkezeti parasztságra, erős és kedvező visszhangot váltott ki a parasztemberek között; megértette velük szocialista rendszerünk mély humanizmusát.

Kádár: *A mezőgazdaság szocialista átszervezése...* 156.

7. 31.

A termelőszövetkezeti tagság érettsége a személyzeti munkában is igényli, de ugyanakkor meg is teremti a bizalmat, a nyíltságot, az őszinteség légkörét. Ez nem jelenti azt, hogy ez a mun-

Rózsa László felvétele, 1965.
Magyar Nemzeti Múzeum

ka ma már nem bizalmas, és hogy annak minden részlete a nyilvánosság elé kívánczik. Súlyosan tévedne az, aki ebben látná a munka nyíltságát és őszinteségét. A személyzeti munka részleteinek ország-világ elé tárása ellenkezik a szocialista humanizmus szempontjaival. Szakács László, a mezőtúri Magyar–Mongol Barátság Tsz személyzeti, igazgatási osztályvezetője: Őszinteség, nyíltság a személyzeti munkában.

In: Tóth Benedek (szerk.): *A személyzeti munka és a termelőszövetkezet. Válogatás a TOT pályázatára érkezett tanulmányokból.* Budapest, 1979. 123.

7. 32.

A mezőgazdasági termelés fellendítése, saját jól felfogott érdekünk mellett, nemzetközi kötelességünk is. Tudatában vagyunk annak, hogy – saját munkánk mellett – nagy és viszonylag gyorsan elért sikereinknek döntő előfeltétele volt a kedvező nemzetközi helyzet. Világos, hogy a mezőgazdaság semmiféle szocialista átszervezéséről nem lehetett volna szó, ha a parasztság nem ismerte volna föl a Szovjetunió, a szocialista tábor növekvő erejét, a kapitalizmus hanyatlását. Nagy hatást gyakoroltak parasztságunkra a többi népi demokratikus ország jelentős eredményei is, amiket a mezőgazdaság szocialista átszervezésében elértek.

Kádár: *A mezőgazdaság szocialista átszervezése...* 162.

7. 33.

Általános érvényű megállapításként megállja a helyét, hogy a szövetkezetek ma már egyre nagyobb mértékben biztosítják a fejlődési perspektívát az ott dolgozó fiataloknak, akár politikai, akár szakmai, akár személyiségfejlődés szempontjából tesszük fel a kérdést.

Az MSZMP határozatai és dokumentumai 1975–80. Budapest., 1983. 69.

7. 34.

Az utóbbi időben számottevően nőtt a termelőszövetkezetekben dolgozó fiatalok politikai, társadalmi aktivitása. 1970-től számolva mintegy 50 százalékkal nőtt a KISZ-szervezetek létszáma. A szervezetségi szint jelenleg 31 százalék körül mozog. Fellendült a klubélet és a szabad időt kitöltő egyéb szervezett tevékenység, különösen a megerősödött és az anyagi feltételeket bővebben biztosító szövetkezetekben és természetesen ott, ahol több a fiatal.

Az MSZMP határozatai és dokumentumai 1975–80. 70.

7. 35.

Az elmúlt két évtizedben történelmi jelentőségű fordulat következett be a magyar mezőgazdaság helyzetében: létrejött és fejlődik a szocialista nagyüzemi mezőgazdaság. A termelőszövetke-

zeti mozgalom győzelmével az egész népgazdaságban uralkodóvá váltak a szocialista termelési viszonyok, befejeztük a szocializmus alapjainak lerakását. Sikeresen oldottuk meg a szocialista átszervezés és a termelés növelésének kettős feladatát. Létrejötték a mezőgazdaság szocialista fejlődésének, a falu, a parasztság anyagi és szellemi felemelkedésének elengedhetetlen feltételei. Meggyorsult a termelőerők fejlődése, átalakult a társadalom osztályszerkezete. Új tartalmat kapott, megszilárdult rendszerünk legfőbb politikai alapja, a munkásosztály és a parasztság szövetsége, erősödött a szocialista nemzeti egy-

Az városzlódi Állami Gazdaság juhásza nagyon kedveli a szaxofont és úgy látszik, a juhok is szívesen hallgatják a hagyományos furulyaszó helyett. MTI Képes Híradó, IV. évf. 16. sz. Marosi László felvétele, Magyar Nemzeti Múzeum

ség. A termelési viszonyok gyökeres megváltozása társadalmi és gazdasági életünkben egyaránt a szocialista vonások erősödését eredményezte. Az eredmények meggyőzően bizonyítják a mezőgazdaság szocialista nagyüzemi rendszerének fölényét. Parasztságunkat saját tapasztalatai győzték meg arról, hogy helyesen cseleke-

dett, amikor a szövetkezeti gazdálkodás útjára lépett.

Az MSZMP határozatai és dokumentumai 1975–80. 709.

7. 36.

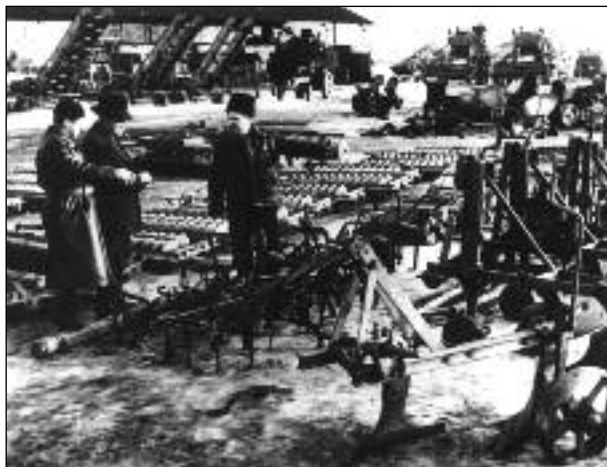
A szocialista mezőgazdaság létrejöttével és megszilárdulásával gyökeresen megváltoztak a parasztság élet- és munkakörülményei, növekedett a mezőgazdasági munka társadalmi megbecsülése, a dolgozók szakmai és politikai műveltsége, erősödött a kollektív szellem. A társadalmi megítélés alapjává a végzett munka, a közösségi magatartás vált. A termelőszövetkezeti parasztság jövedelme jelentősen emelkedett, színvonala a munkásokéval azonos. Ezt a közös gazdaságok erősödése alapozta meg. A társadalombiztosítás kiterjesztése, a nyugdíjrendszer bevezetése és más szociálpolitikai intézkedések számottevő mértékben javították a szövetkezeti parasztság életkörülményeit. A korábbi elmaradott kisüzemi viszonyok között gazdálkodók közül sokan a szövetkezet életét nagy felelősséggel irányító vezetőkkel váltak. A szövetkezetek, mint szocialista közösségek, kedvezően befolyásolják a falu társadalmi, gazdasági életét. Meggyorsult a falvak általános fejlődése. Változott a falusi életmód, emelkedett a kulturális és a műveltségi színvonal. Ebben fontos szerepe van annak, hogy a mezőgazdaság szocialista átszervezését végrehajtó, a nagyüzemeket létrehozó, történelmi művet alkotó idősebb korosztályokkal együtt helytáll és hozzáértően végzi feladatát a mezőgazdasági dolgozók fiatalabb nemzedéke, eredményesen dolgozik az agrárértelmiség. Nagymértékben csökkentek a falu és a város közötti különbségek. A termelőszövetkezetek politikai és gazdasági megszilárdulásával, a szellemi és az anyagi erők felhalmozódásával létrejötték a mezőgazdaság és a falu további fejlesztésének feltételei.

Az MSZMP határozatai és dokumentumai 1975–80. 711.

7. 37.

Gyökeresen megváltoztak a földbirtok- és tulajdonviszonyok a parasztság dolgozó rétegei javá-

ra. A felszabadulás előtt az ország szántóterületeinek közel felén gazdálkodó nagybirtokosok földje és felszerelése a dolgozó parasztok kezébe került. A föld azoké lett, akik megművelik. E nagyarányú változást a Szovjetunió felszabadító harca folytán lehetővé vált, s 1945-ben vég-

*Nagyalásonyban
a Táncsics Tsz telepén már kijavítva várják
a munka- és erőgépeket a tavaszt.
MTI Képes Híradó, V. évf. 6. sz.
Bereth Ferenc felvétele,
Magyar Nemzeti Múzeum*

rehajtott földreform eredményezte, amelyet a Magyar Kommunista Párt kezdeményezésére és vezetésével hajtottunk végre.

Az MSZMP határozatai és dokumentumai 1956–62.
94.

7. 38.

Mindent összevetve napjainkban, de még nagyon hosszú ideig országos érdekek fűződnek ahhoz, hogy a háztáji gazdaságok termelése ne csökkenjen, legalább szinten maradjon, de inkább emelkedjen.

Nincs itt ellentmondás? Eddig arról beszéltünk, hogy iparosodik a falu, iparosodik a mezőgazdaság; akkor hogyan fér össze mindez a kisüzemi háztáji termelés fejlesztésével? Vajon össze lehet-e egyeztetni az iparosodó nagyüzemeket a háztájival?

A háztáji léte társadalmi és közgazdasági szük-

ségszerűség. Kezdetben inkább a háztáji gazdaság társadalmi szerepére helyeztük a hangsúlyt, része volt a háztáji gazdaság léte a szövetkezet-szervezésben megvalósuló fokozatosság elvének, a parasztember megnyerésének a szövetkezet számára. Ma már a háztáji közgazdasági szerepe kerül előtérbe, azok az emberi és anyagi kapacitások, amelyek megtalálhatók benne, és amelyek kevés ráfordítással, jelentékeny haszonnal állíthatók a népgazdaság szolgálatába.

A gyakorlat bebizonyította hazánkban, hogy a közös gazdálkodást szervesen ki tudja egészíteni a háztáji, a kettő jól megfér egymás mellett, sőt a kettő létezése a gazdasági hatékonyság emelkedésével járhat együtt. Ez a felismerés testesül meg az új tsz-törvényben, amely kimondja, hogy a háztáji gazdaság és a közös gazdaság együtt jelenti a termelőszövetkezetet, tehát a termelőszövetkezet a közös gazdaság és a háztáji gazdaság egysége.

Gyenis János–Söptei János: *Új falu, új emberek.*
Budapest, 1970. 37.

7. 38.

De a mezőgazdasági dolgozók sem a régi értelemben vett parasztok már, hanem tsz-tagok, tsz-alkalmazottak, állami gazdasági dolgozók és egyszerűbb szövetkezetek tagjai.

[...]

Ezenkívül másképpen is rétegződik a mezőgazdasági dolgozók tömege: egy részük fizikai dolgozó (ezek közül egyre több a szakmunkás); növekvő részük technikus; ugyancsak növekvő részük értelmiségi (agrár-, gépész-, vegyész-, építész-mérnök, közgazdász, állatorvos, jogász); és a mezőgazdasági üzemekben jelentős az irodai, adminisztratív dolgozók (beosztott könyvelők, bérelszámolók, általános adminisztrátorok, raktárosok stb.) száma.

A régi hagyományos értelemben vett paraszti munkát a mezőgazdaság iparosodásával egyre kevesebben végzik. A növénytermelésben a kapálás, kaszálás és egyéb kézi munkák összezsugorodnak, inkább a hagyományos állattenyésztő telepeken él még tovább a régi, többségében kézzel végzett munka, de itt is jó néhány munkafolyamatot már gépesítettek (fejés, itatás,

trágyaszállítás stb.). A mezőgazdasági nagyüzemekben a géppel dolgozó szakmunkások száma, aránya és jelentősége a műszaki fejlődéssel párhuzamosan növekszik. Parasztságnak ma már sajátos társadalmi jellegénél és gazdasági érdekviszonyainál fogva (szövetkezeti csoporttulajdon) a tsz-tagokat tekintjük, a tagság egésze a hagyományos parasztosztály új megjelenési formája. Ez az új osztály azonban gyökeresen különbözik a régitől, elsősorban azért, hogy nem bomlik ellentétes rétegekre aszerint, hogy kinek mennyi föld van a tulajdonában.

Gyenis–Söptei: *Új falu, új emberek.* 43–44.

7. 40.

Az új parasztosztály lényegében szocialista osztály, ezt a következők is alátámasztják:

A tsz-tag többi társával együtt teljesen egyenrangú társtulajdonosa a termelőszövetkezetnek; a szövetkezeti demokrácia rendszerében gyakorolhatja tulajdonosi jogait: beleszólhat a gazdálkodás fő kérdéseibe, szavazhat, vezetőket választhat, és őt is bármilyen tisztségre megválaszthatják. A tsz-tag boldogulása, anyagi helyzete elsősorban két feltételtől függ: egyrészt a közös gazdaságban végzett munkájának mennyiségétől és minőségétől; másrészt pedig a szövetkezeti közös vagyontól. A közösben végzett munkához és a munka után járó részesedéshez, kedvezményekhez, szolgáltatásokhoz, háztáji gazdálkodáshoz minden tsz-tagnak egyenlő joga van.

Gyenis–Söptei: *Új falu, új emberek.* 44.

7. 41.

Mindent összevetve tehát: a parasztság többet eszik, mint a városi népesség, de élelmiszer-fogyasztásának színvonala, kultúrája ma még alatta marad a munkásokénak és az alkalmazottakénak.[...]

Általánosságban elmondhatjuk, hogy a tsz-parasztság fogyasztása egészséges irányban változik, fejlődik. Vannak azonban ennek a fogyasztási kultúrának még hiányosságai. Néhányra már felhívtuk a figyelmet (élelmiszer-fogyasztás hátrányos szerkezete, művelődésre fordított kiadá-

sok alacsony színvonala stb.), azt érdemes megemlíteni, hogy a parasztság fogyasztásában még sok a „látszatra adás”. Sok mindent – főleg tartós fogyasztási cikket – nem azért vesznek egyesek, hogy életüket megkönnyítsék, hanem azért mert másnak is van. Lehet találni falun például olyan hűtőszekrényt, amit nem használnak, a „tiszta-szobában” tartják, azért vették, mert „másnak is van”. Sok „tiszta-szobában” ott áll a tükrös, vilnyilámpás, vásári díszpárnás rekamié, de nem azon, hanem szalmazsákos ágyon alszanak, a rekamiét azért vették, hogy „díszítse” a „szép szobát”. Sajnos a falusi házak építésében is találkozunk sok hiábavaló, sőt csúnya díszítőelemmel, tornyokkal, feleslegesen nagy tetőszerkezettel, célszerűtlen nagyozolási hóborttal, ami „emeli a ház rangját”.

Külön fejezetet érdemelne a tsz-tagok elképzeléseinek megváltozása a gazdaság, a jólét fogalmáról. Régen a gazdagságot, és ezzel együtt a rangot is a föld jelentette, a szép ló, a nagy istálló. Ma már a falun a gazdagságot, az anyagi gyarapodást a lakóház, a kulturált lakás, az autó és egyéb olyan dolog jelenti, amely nem is olyan régen még idegen volt a kisárutermelő lélettől, értékítélettől.

Gyenis–Söptei: *Új falu, új emberek.* 77–80.

7. 42.

Tulajdonképpen csak az elnök, Mágori Sándor személye, egyénisége és jó értelemben vett tekintélye volt az, ami miatt zökkenőmentesen működött.

Mágori Sanyi bácsi egyénisége...!

Hogyan is idézhetnénk fel ennek az embernek a személyes varázsát, akiről a különösen kritikus makóiak közül soha senki rossz szót nem mondott, s akinek teljes emberi nagysága csak azzal az ürességgel volt mérhető, amit nyugdíjba menetele után hagyott maga után.

1963. XI. 2-án Illés Sándor cikket közölt róla.

„Tizenöt év a szövetkezet élén” címmel a *Magyar Nemzetben*. Ebből a szép és meleg hangú írásból idézünk néhány részletet, hogy közelebb kerüljünk Mágori Sándor személyéhez.

„Tizenötször arattak azóta... Tizenötször csírázott ki a mag, tizenötször várták szorongva:

mit hoz az esztendő? Fél emberöltő... Azóta áll a szövetkezet élén Mágori Sándor, a makói Úttörő Tsz elnöke. Idejövet is ilyennek képzeltem el az elnököt. Magas, robosztus, de a hangja, az mintha nem az övé volna: csöndes, néha egészen halk. Két óriás tenyerét összekulcsolja a mellén, fejét félrehajítja, mintha tűnődne beszéd közben maga is azon az elszállt tizenöt esztendőn.”

Halász-Tóthné Loós: *Egy termelőszövetkezet harminc éve*. 115–116.

7. 43.

A hagyományos paraszti értékrendben – és ez makói viszonylatban különösen érvényes – elsősorban a munka, a szorgalom volt az emberek egymás közti megítélésének alapja, az emberi értékek közösségi mércéje. Ezek a fiatalok, akikről 1962-ben itt szó esik, még ha új generációnak számítanak is, mégiscsak ebben a szellemenben nőttek fel, elsősorban így gondolkodtak. Mivel az Úttörőben ezenfelül még érdekes is volt dolgozni – hiszen tisztességesen megfizették az emberek munkáját –, nem szabad csodálkozunk azon, hogy a fiatalok minden energiájukat a munkára koncentrálták, s közben megelégedtek az élet egyéb dolgairól. Tömértelen behoznivalója volt ennek az új generációnak, és ehhez elsőként az anyagi alapokat igyekeztek megteremteni. Hajtotta őket a jó és szép ruha,

a motorkerékpár, a saját ház, a bútor, a háztartási gép, netán az autó megszerzésének vágya, dolgoztak hát – mint a gép –, hogy minél előbb hozzájussanak.

Dolgozni azt tudták, tehát dolgoztak. A tanulásra, a szórakozásra, a tartalmasabb emberi élet egyéb elemeire korántsem volt olyan igényük, mint a felsorolt javakra. Ezeket majd csak később fogják megtanulni, és ehhez kellett volna a KISZ-szervezetnek a segítsége. Rédei Lajos KISZ-titkár, a lakatosműhely dolgozója is erre felé tapogatózott...

Halász-Tóthné Loós: *Egy termelőszövetkezet harminc éve*. 119.

7. 44.

A szocialista gazdálkodás negyedszázados magyarországi története megérdemli az országos és területenkénti számvetést. Pest megye termelőszövetkezetei 1973 nyarán a fővárosban kiállításon mutatták be termékeiket. Nem volt okuk a szégyenkezésre. Az ország szívét körülvevő, egykori nagyúri birtokon dolgozó nép ma a világpiacon is helytálló árukkal jelentkezik.

Szatmári Lajos: *Régi és új barázdák nyomában. Elbeszélő krónika a nagykovácsi Vörös Hajnal Mezőgazdasági Termelőszövetkezet történetéről 1949–1974*. Budapest, 1974. 3.

Új falu – szocialista falu

7. 45.

Aki régen a falura gondolt, annak mezőgazdaság és parasztság, kis parcellák és elmaradott módon gazdálkodó nagybirtokok, munkában rokkant parasztemberek, rozzant parasztházak, gangos gazdaporták, úri kastélyok – a felszínen hazug romantika, a mélyben súlyos, nagy ellentétek, anyagi-szellemi elmaradottság – jutott az eszébe.

Ez a régi falu nincs többé! A felszabadulás óta eltelt negyedszázad szocialista forradalma átala-

kította a magyar falut éppen úgy, mint ahogyan átformálta egész Magyarország arculatát.

Új falu van, új gazdasággal, új társadalommal és új gondokkal, még sokat vajúdjó, de már gyökeresen megváltozott és egyre gazdagodó élettel. A néphatalom politikai sikerei, az ország iparosítása, a mezőgazdaság szocialista átszervezése, a kultúrforradalom vívmányai olyan változásokat hoztak létre, amelyek új utakon irányították a magyar falvak jelenét és jövőjét.

Gyenis-Söptei: *Új falu, új emberek*. 3.

7. 46.

Megyénkben a mezőgazdasági keresők aránya az utóbbi négy év alatt 18 százalékról 14 százalékra csökkent. Ezért különösen nagy a jelentősége nálunk a munkásság és a parasztság közti jövedelem, munka- és életkörülmények arányos alakításának. Megyénk munkássága és parasztsága között kedvező, kiegyensúlyozott a légkör. Ez összefüggésben van azzal, hogy a családon belül is megvalósult a munkás-paraszt szövetség.

Dolgozók Lapja, 1972. jan. 20.

7. 47.

A dolog természeténél fogva, a falu szocialista átszervezése nem lehet ösztönös folyamat. Ez azt követeli meg, hogy a párt és a munkásosztály állama ennek érdekében megfelelő felvilágosító munkát végezzen, szervezze és vezesse ezt a harcot. Tehát minden fokon feltétlenül biztosítsuk a párt vezető szerepét. Ez a harc az egész párt ügye – minden kommunista ügye legyen városon, falun egyaránt!

Fehér Lajos: *A mezőgazdaság szocialista átalakításának és a termelőszövetkezetek megszilárdításának hazai tapasztalatai és feladatai*. Budapest, 1960. 34.

7. 48.

A fiatalok legyenek hát az új, szocialista magyar falu lelkes építői. Szerezzék meg a szükséges szaktudást, s mint képzett szakmunkások, hozzáértő növénytermesztők és állattenyésztők, traktorosok és gépészek a szocialista munkabrigádokban segítsék elő a nagy terméshozamok tömeges elérését, a közös gazdaság mielőbbi felvirágozását. Művelődjenek, s vegyenek részt maguk is a kultúra terjesztésében, a műveltebb falu kialakításában.

Fehér: *A mezőgazdaság szocialista átalakításának...* 61.

7. 49.

Hazánk történetében a fegyveres ellenforradalmi támadás leverésével új fejezet kezdődött. Azóta a falu életében is lényeges változások történtek. Az MSZMP és a forradalmi munkás-

paraszt kormány helyes politikája s intézkedései következtében a faluban is helyreállt a rend, visszaszorultak az ellenséges elemek, megindult a termelés szemmel látható fellendülése és erősödtek a szocializmus erői.

Az MSZMP határozatai és dokumentumai 1956–62. 181.

7. 50.

A régebbi falusi osztálytagozódás gazdasági alapjai lényegében megszűntek. Léteznek a mai fa-

A barcsi Vörös Csillag tszcs-ben modern üzemi konyhát és éttermet adtak át rendeltetésének.

A konyhában 600 személy részére tudnak főzni, az étteremben 120 személyt szolgálnak ki.

MTI Képes Híradó, VI. évf., 16. sz.

*Bajkór József felvétele,
Magyar Nemzeti Múzeum*

luban még ellentmondások, érvényesülnek még a régi osztálytagozódás maradványai gazdasági tekintetben is, még inkább a közgondolkodásban. De ezek az ellentmondások nem kifejezetten osztályjellegűek.

Az MSZMP határozatai és dokumentumai 1967–70. 36.

7. 51.

Nyíltan hirdetjük, hogy parasztságunk helyzetén javítani akarunk, mégpedig oly módon, hogy életszínvonalát a városi dolgozókéhoz közelítsük. A falusi dolgozók – általában – ma még nehezebb körülmények között élnek, s végzik munkájukat, mint a városiak. Ezt statisztikai

adatokkal tudnám bizonyítani, de erre nincs szükség. Minden ember tudja, hogy a falu lakói, különösen a fiatalok, töreksenek a városba, az iparba, és nem fordítva. Miért van ez így? Mert a jobb, biztosabb életkörülmények vonzzák őket. Ez így van, s ha így van, reálsan kell nézni ezt a dolgot is. A munkásosztálynak alapvető érdeke, hogy a magyar falvak lakossága ne ritkuljon, és a falu átlagos életkorban ne növekedjen tovább.

Kádár János: *Hazafiság és internacionalizmus*. Budapest, 1968. 165.

7. 52.

Amikor tegnap errefelé jöttem, láttam az egyik faluban, hogy a hentes- és mészárosüzlet előtt vagy 30 asszony húsért állt sorba. Ez természetesen nem lélekemelő látvány, jobb lenne, ha több hús volna. Az igazság az, hogy a húsellátás a jelenlegi igényekhez képest nem kielégítő. De amikor az alkotmány ünnepére, meg a 20 esztendőre, meg a régi és az új világra gondolkok, az is eszembe jut, hogy 25 évvel ezelőtt az a 30 falusi asszony nem állt volna ott a hentes és mészáros előtt. Nem azért, mert sok volt a hús, vagy nekik nem kellett, hanem egyéb okok miatt.

Kádár: *Hazafiság...* 127.

7. 53.

A falu szocialista átszervezésével az osztályharc nem szűnt meg. Az ellenséges, deklasszált elemek egy része helyenként – kihasználva a kezdeti nehézségeket, az ingadozást és a maradiságot – késleltetni akarja a megszilárdítást, és bomlasztó tevékenységet fejt ki.

Az MSZMP határozatai és dokumentumai 1956–62. 421.

7. 54.

Népi demokratikus államunk viszonyai között csak azért nem mennek tönkre a kisparasztok tömegei, mert államunk megvédi, segíti őket. A parasztság jobb élete tehát pártunk szocialista politikájának eredménye.

Kádár: *A mezőgazdaság szocialista átszervezése...* 152.

7. 55.

Jelentős változást mutat a fiatalok gondolkodása. Erősödik a törekvés a kulturáltabb életkörülményekre és ennek feltételeként a több szabad időre. (Ezzel összefügg például a háztáji állattartás vártnál gyorsabb csökkenése.) Kedvező változás tapasztalható a fiatalok eszmei-politikai felfogásában is. Erről tanúskodik az ifjúsági parlamentek aktivitása és nem utolsósorban az

*Az abasári Rákóczi MgTsz kapuja az 1960-as években.
Rózsa László felvétele,
Magyar Nemzeti Múzeum*

a kedvező jelenség, hogy a parlamenteken nemcsak saját problémáikkal foglalkoztak, hanem nagy figyelmet szenteltek a termelés és a közös gazdaság fejlesztésének is. Pozitív a fejlődés a munkához való viszonyban is. A fiatalok aktívan vesznek részt a munkaversenyben és a szocialista brigádmozgalomban.

Az MSZMP határozatai és dokumentumai 1975–80. 67.

7. 56.

Az elmúlt 12 év alatt a parasztság életkörülményeiben mélyreható változás következett be. Népi demokráciánk egyik legnagyobb vívmánya, hogy az egykori „három és fél millió koldus” emberré lett, anyagi és kulturális tekintetben is. A földreform során több mint 600 000 paraszt-

család jutott földhöz. A dolgozó parasztság nem elnyomott, a hatalomból kivetett osztály többé, hanem mint a munkásosztály szövetségese, bekapcsolódott az államhatalom gyakorlásába. A tanácsokon és más szerveken keresztül a dolgozó parasztok tíz- és százezrei szólnak bele közvetlenül az állam ügyeibe. Döntő változás történt a dolgozó parasztság kulturális felemelkedése irányában is. Az általános iskolai oktatás időtartamának felemelésével a falusi lakosság kulturális színvonala jelentősen emelkedett. Sok tízezer paraszt gyermeke végezhetett felsőbb iskolát, lehetett katonatiszt, tanár, mérnök, agronómus, vezető állású dolgozó. Minden faluba eljutott a film, a könyvtár és a rádió. Az ország csaknem minden községében kigyuladt a villany.

Az MSZMP határozatai és dokumentumai 1956–62. 95.

7. 57.

A falusi lakosság tartós fogyasztási javakkal való ellátása érdekében eddig végzett erőfeszítések eredményeként ma már szinte minden falusi háztartás rendelkezik legalább kerékpárral, minden nyolcadikuk motorkerékpárral. Öt lakás közül négyben rádió szól, és a televíziós készülékek is az elterjedés útjára kerültek. Mosógépet találunk legalább minden ötödik háztartásban, és tíz háztartás közül egy rendelkezik fényképezőgéppel. Kisebb-nagyobb személyi könyvtár a háztartások kétharmadában található. A viszonylag jó, a múlthoz képest nagy előrehaladást jelentő helyzettel a lakosság még nincs teljes mértékben megelégedve; vásárlási szándékaiból következtetve ellátottságát rétegenként és cikkenként változó mértékben magasabb szintre kívánja emelni. A legmagasabb mértékű vásárlási szándéknak a bútor örvend, majdnem minden harmadik háztartás új bútort kíván vásárolni. A bútor iránti igény nagyobb felének célja már nem a hagyományos, hanem a modern bútor, tehát az ízlés és a használhatóság iránti érzék fejlesztése terén is jelentős eredményeket értünk el.

Völgyes Miklós: *A falusi lakosság tartós javakkal való ellátottsága.* Falusi megfigyelések sorozat

1961–1962. III. Budapest, 1963. Szövetkezeti Kutató és Üzemszervező Iroda. 5.

7. 58.

Mindenütt, de falun és tanyán különösen nagy jelentősége van az iskolán kívüli ismeretszerzésnek, a népművelésnek. Az elmúlt negyedszázad alatt az állam hatalmas összegeket fordított e célra, arra, hogy a népművelési munka kereteit, eszközeit (művelődési otthonok, klubok, filmszínházak stb.) a falun is megteremtse. Az állam ez irányú törekvéseihez, anyagi áldozatvállalásához igen jelentős mértékben hozzájárult nem egy helyen maga a lakosság is, ennek

A dányi Magvető Tsz tagjai felszabadulási munkaversenyt kezdeményeztek, amelynek keretében vízlevezető csatornát és utat építenek, gondoskodnak a talajerő-utánpótlásról és növelik a kertészet bevételeit.
MTI Képes Híradó, VI. évf., 12. sz.
Bereth Ferenc felvétele,
Magyar Nemzeti Múzeum

eredményeként elmondható, hogy ma minden községben van kisebb-nagyobb könyvtár (összesen több mint 7 millió kötet könyvvel), és a községek több mint 80 százalékában található művelődési otthon és mozi.

Gyenis-Söptei: *Új falu, új emberek.* 104–105.

7. 59.

Terjednek és egyre népszerűbbek falun, legalábbis a nagyobb községekben rendezett könnyű- és

komolyzenei hangversenyek, és emelkedő számúak a különböző kiállítások is. Külön is elismerést érdemel, hogy 1968 végén már hatvanhat községnek volt önálló, „országosan jegyzett” múzeuma, és ezekben az egyetlen esztendő alatt rendezett 272 kiállítást 1 162 000 néző tekintette meg.

Gyenis–Söptei: *Új falu, új emberek.* 105–106.

7. 60.

Végezetül hadd szóljunk néhány szót arról az örömteljes jelenségről, amit röviden így fogalmazhatunk: reneszánszát éli falun a népművé-

A dányi Magvető Tsz tagjai felszabadulási munkaversenyt kezdeményeztek, amelynek keretében vízlevezető csatornát és utat építenek, gondoskodnak a talajerő utánpótlásról és növelik a kertészet bevételét.

MTI Képes Híradó, VI. évf., 12. sz.

*Bereht Ferenc felvétele,
Magyar Nemzeti Múzeum*

szet. Az elmúlt negyedszázad alatt nagyon sok szép sikert aratott idehaza is, külföldön is. Nemcsak a népi táncsoportok, a zenekarok, az énekesek, de talán az egyik legfontosabb – és sokak által már halottnak vélt – népi díszítőművészet is. E sikerek mögött sok ezer népművész áll, közülük 6500 szövetkezetbe tömörült, és ezek közül 500 olyan, aki kiemelkedő művészeti tevékenységével a Népi Iparművészeti Tanács népi iparművészi igazolványát is kiérdemelte. Álla-

munk azzal fejezte ki elismerését és ösztönzését a népművészet iránt, hogy a legjobb csapatját, több mint 70 népművészt a „népművészet mestere” címmel tüntette ki.

E szövetkezeti keretek között dolgozó több ezer népművészhez hozzá kell számítanunk azokat a további ezreket, akik a szövetkezeti kereteken kívül szőnek, hímeznek, készítenek faragásokat, pingálnak, és folytatják, művelik tájegységük népi hagyományait, művészetét.

Gyenis–Söptei: *Új falu, új emberek.* 110–111.

7. 61.

A fiatalság és a lányok-asszonyok a falusi társadalom két igen fontos, és igen sajátos rétegét képviselik. Helyük és szerepük a társadalomban, a gazdaságban növekvő jelentőségű, ugyanakkor a legtöbb gondot is okozza a falun, a termelőség-szövetkezetekben, az országos vezetésben az, hogyan illeszkednek bele, hogyan találnak magukra az új falusi életben.

[...]

Még csak annyit, hogy termelőség-szövetkezeti mozgalmunknak mindmáig a falusi fiatalság, az utánpótlás a legtöbb gondot okozó tényezője. De ugyanakkor a leghálásabb is, minden velem való tényleges törődésért, igényei méltánylásáért bőségesen megfizet. És mert a termelőség-szövetkezetek egy hányadában erre már rájöttek, tanúi vagyunk annak az örömdetes jelenségnek, hogy az elvándorlás a falusi fiatalok sorában lecsökkent, sőt az elvándoroltak soraiból bizonyos mérvű visszaszivárgás is tapasztalható.

... a falusi parasztasszonyok felszabadulás előtti helyzetére, élet- és világszemléletére gondolva azt kell mondanunk, hogy az elmúlt negyedszázad éppen az ő soraikban idézte elő a legnagyobb változást, sőt talán a legnagyobb fejlődést. Mert az itt felsorolt problémák, az egyenjogúságon itt-ott eső sérelem ellenére is tény: kiléptek abból a világból, amelynek határát a falusi porta, a konyha és mosóteknő szabta meg, és ma a formálódó új, szocialista falunak ők képezik az egyik legjelentősebb és a további fejlődés szempontjából legígéretesebb rétegét. Bizonyíthatnánk ezt számos példával (sajátságos, de a társadalmi akciók, termelési versenyek az ő soraikban talál-

nak legnagyobb visszhangra, a szocialista brigád kezdeményezői falun ők voltak stb.), de bizonyít helyettünk maga a gyakorlati élet, amely – reméljük – nemcsak elfogadja tőlük a nemegyszer ál-

dozatos munkát, de ugyanilyen arányú áldozatot is vállal értük.

Gyenis-Söptei: *Új falu, új emberek.* 63–69.